

BIJeenKOMST OP VRIJDAG 14 FEBRUARI 1958
TE 'S-GRAVENHAGE

Voordracht gehouden voor de Vereniging ter beoefening
van de Krijgswetenschap

door

Kapitein ter Zee A. E. J. MODDERMAN
Directeur van de Marine Stafschool

over het onderwerp

„DE POLITIEK EN DE STRIJDKRACHTEN”

Voorzitter: Z.E. Luitenant-Generaal b.d. M. R. H. CALMEYER

De Voorzitter:

Heren, ik open deze bijeenkomst. Er zijn geen huishoudelijke mededelingen te doen. Het financieel verslag zal in de eerstvolgende aflevering worden afgedrukt, nadat het is nagezien door een daartoe uit te nodigen commissie, en op de eerstvolgende vergadering zal daar mondeling mededeling over worden gedaan. Ik mag dus daarom dadelijk het woord geven aan de spreker van hedenavond, de Kapitein ter zee Modderman, over het onderwerp: „De politiek en de strijdkrachten.”

Kapitein ter Zee Modderman

Het is de bedoeling in deze voordracht het verband te beschouwen tussen het politieke beleid en de rol, welke de strijdkrachten bij het uitvoeren van dat beleid spelen, om daarna enkele vraagstukken onder de loupe te nemen, die daarop betrekking hebben.

Om te beginnen moet worden aangegeven, dat bij dit politieke beleid niet wordt gedacht aan de bemoeienissen der regering in de binnenlandse sociale en economische sfeer, doch aan de verhouding ten opzichte van het buitenland. Het beleid dus, dat beoogt de positie van het eigen land in de wereld te bewaren en te verstevigen.

De drijfveren, die dit buitenlandse beleid bepalen, zijn in hoofdzaak drieërlei:

- a. Een psychologische drijfveer.
Men streeft b.v. naar voldoening van nationalistische verlangens.
- b. Een economische drijfveer.
Men zoekt zich de afzetgebieden voor 's lands produkten te verzekeren of de aanvoer van de benodigde grondstoffen veilig te stellen.
- c. Een militaire drijfveer.
Men wenst zich bases in het buitenland of een strategische rugdekking, zoals het Duits-Russische verdrag van 1939.

Naast deze drijfveren, kunnen ook de methoden ter uitvoering van het buitenlands beleid worden onderscheiden in hetzelfde drietal soorten. Ook zij zijn van psychologische, economische of militaire aard.

Onder de *psychologische methode* zijn te rekenen de diplomatie, de propaganda en de subversieve activiteit. Men spreekt hier ook wel van politieke middelen, maar denkt dan in hoofdzaak aan de diplomatie.

Bij het diplomatieke verkeer tracht men de leiding van het vreemde gouvernement in de gewenste richting te beïnvloeden, door zich te richten tot de vorst, zijn ministers of vooraanstaande personen in het openbare leven. Ofschoon samenwerkend met middelen van publiciteit, worden de eigenlijke zaken achter gesloten deuren behandeld.

De propaganda daarentegen is gericht op het publiek; men poogt het volk of het parlement in de vreemde staat rechtstreeks en over het hoofd van de eigen overheid heen te bereiken. Het geschiedt in het openbaar middels alle vindingen, waarmee publiciteit wordt bedreven. Radio Caïro is een goed voorbeeld, met zijn Arabisch program, welker uitwerking van Algiers tot Oman werd gevoeld. Of de spoedig openbaar gemaakte brieven, die partijsecretaris Chroesjtsjef in oktober 1957 zond aan de Europese socialistische partijbesturen, met beschuldigingen aan het adres van de Verenigde Staten en bedekte bedreigingen met geweld.

De subversieve activiteit richt zich evenzeer tot het publiek, doch werkt meer in het verborgen. De uitwerking is er niet geringer om, want de gebruikte taal kan minder gekuist zijn en directer op het sentiment van de hoorders aanspreken. Zo is de ondermijnende invloed bekend, welke uitgaat van de door Egypte in de naburige Arabische landen uitgezonden onderwijzers. Zeer openlijk trad de Sovjet consul te Port Said op tijdens de Frans-Britse actie in het najaar 1956, toen hij in persoon de vechtende Egyptenaren kwam aanmoedigen met verzekeringen over Russische interventie.

Met de *economische middelen* ter uitvoering van het buitenlands beleid kan een bepaalde druk worden uitgeoefend op de tegenstander door een embargo, danwel door het opkopen van voorraden of door dumping. De markt van het betreffende artikel wordt door deze maatregelen beïnvloed in een richting, die de tegenstander ertoe zal moeten brengen, gehoor te geven aan onze wensen. Zo bleek duidelijk de politieke druk, die Syrië kon uitoefenen op het Westen en op Iraq door het vernielen van de pompstations der olieleidingen van de Kirkukvelden. Een ander voorbeeld ziet men in Egypte, waar katoen de spil vormt van de economie. Na de nationalisatie van het Suez-kanaal staakten de Europese landen hun katoenaankopen in dat land en ook Amerika nam economische drukmaatregelen. Na een klein jaar bleek Nasser bereid tot overeenstemming te komen met Frankrijk en Engeland; hij kon de winsten uit deze landen node langer missen. Juist toen verschenen grote aanbiedingen katoen uit het Oostelijk blok op de Europese markt, tegen lagere prijs dan de wereldmarktprijs van het ogenblik. Een duidelijke poging het Westen nog langer van Nasser verwijderd te houden, zodat de laatste als vanzelf op Sovjet hulpaanbiedingen zou moeten ingaan, aanbiedingen die ongetwijfeld niet zonder wederzijds voordeel gepaard gaan.

Op soortgelijke wijze kan invloed worden uitgeoefend middels krediet. De Marshall hulp is daarvan een voorbeeld, en de Sovjet leningen in 1957 aan

Syrië tegen lager rente dan die van de International Bank for Reconstruction and Development. Of het bevriezen van kredieten zoals in 1941 ten aanzien van Japan geschiedde en bij de Suez-crisis met Egyptische sterling, franc en dollar tegoeden.

Het nationaliseren van buitenlandse ondernemingen in eigen land is een derde vorm waarmee via economische dwang invloed kan worden uitgeoefend op de bewuste mogendheid, al was het maar dat de genaaste ondernemingen als ruilobject kunnen dienen tijdens onderhandelingen.

Men dient deze beïnvloeding via economische middelen te zien, los van het gebruik van dezelfde middelen in particuliere handen, met de bedoeling alleen maar handel te drijven. Heel vaak stroken beide activiteiten niet met elkaar: men zou om politieke redenen willen boycotten, doch de privé handel wil zijn voordelen niet opgeven. Het weder bevaren van de Suez-route na het vrijmaken van het kanaal, is daarvan een voorbeeld.

Als derde middel ter uitvoering van de buitenlandse politiek moet worden vermeld de *militaire middelen*: het bezetten met troepen, het beschieten of bombarderen, en de blokkade. Dit kan geschieden door de eigen krijgsmacht, of als „war by proxy” door die van een satelliet, danwel door wapenverstrekking of levering van „vrijwilligers”. Zo voelde Engeland, als het de Sultan van Oman in zijn moeilijkheden in juli 1957, niet met troepen en vliegtuigen zou steunen, dat het alle prestige zou verliezen bij de protectoraten langs de Perzische Golf en daarmee de invloed, die kan worden uitgeoefend in deze olierijke gebieden.

Een ander voorbeeld vormt het door de Britten trainen der aflevering van reeds lang besteld militair materieel aan Israël, gecombineerd met het opgeven van de Shell olie-installaties in dat land. Deze maatregelen, welke medio 1957 bekend werden, hadden ongetwijfeld ten doel de slechter geworden betrekkingen met de Arabische staten te verbeteren.

Wij zien in dit laatste voorbeeld een samengaan van economische met militaire middelen en in feite is dat geen bijzonderheid. Zo zijn ook psychologische middelen met economische hulp te combineren. Toen medio 1957 de Russen zich realiseerden dat de diplomatieke pogingen gefaald hadden de Turken milder ten opzichte van hen te stemmen, boden zij industriële hulp aan. Dit aanbod werd geaccepteerd en een contract getekend voor de bouw van een glas- en een sodafabriek door de Sovjets. Daarmee haalden de Turken de Russische technici en instructeurs binnen de grenzen, die ongetwijfeld naast het eigenlijke constructiewerk zullen trachten communistische cellen in het bedrijf te planten.

Het is dan ook realistisch de psychologische, economische en militaire methoden ter uitvoering van het buitenlandse beleid in te zetten waar deze passen. Dat zal nu eens de ene zijn en dan weer de andere, terwijl deze middelen ook vaak naast elkaar kunnen worden gebruikt. Vanzelfsprekend moet de regering een goed begrip hebben van die verschillende mogelijkheden en hun implicaties. Omgekeerd moeten de bij de uitvoering betrokken leiders inzicht bezitten in de bedoelingen van de regering, zowel als in de politieke consequenties, die de door hen voorgestelde of genomen maatregelen kunnen hebben. Deze wisselwerking tussen de bewindslieden en uitvoerders heeft altijd bestaan: ging Cornelis de Witt niet met De Ruyter mee als gecommiteerde van 's Lands politieke leiding, om op het gevechtsterrein te beslissen in

hoeverre het militaire middel, de vloot, mocht worden ingezet en zonodig opgeofferd ten behoeve van het politieke doel, dat zij moest dienen?

Het regeringsbeleid moet rekening houden met de mogelijkheden der verschillende middelen; de met de uitvoering belaste personen moet het politieke doel indachtig blijven, dat uiteindelijk wordt gediend.

Welke plaats nemen de militaire middelen, de strijdkrachten, nu in dit geheel in?

De krijgsmacht kan op drie manieren worden gebruikt. Men kent de „totale oorlog” — die ik eigenlijk de „verzengende” zou willen noemen — met zijn bekende fasen en enorme vernieling; de „beperkte oorlog”, de kleine warme oorlog, niet rechtstreeks gericht tegen levensbelangen van de atoommachten dezer aarde. In beide categorieën wordt oorlog gevoerd, zoals dat begrip eeuwenlang heeft bestaan. Daarnaast heeft de „koude oorlog” zijn intrede gedaan; eigenlijk geen „oorlog” naar ouderwetse opvatting, doch het woord heeft zo langzamerhand burgerrecht gekregen. Men dient zich echter bewust te blijven van de uitbreiding in betekenis, die hierdoor aan het woord „oorlog” is gegeven. Van de methoden ter uitvoering van het buitenland's beleid vallen de „totale oorlog” en de „beperkte oorlog” onder de methode van militaire aard; de „koude oorlog” onder die van psychologische aard.

Op dit laatste worde iets nader ingegaan. De militaire middelen vormen daar een stok achter de deur. Zij bezitten a.h.w. een arbeidsvermogen van plaats, welke uiteenloopt van rechtstreekse dreiging, zoals Bulganin's brief aan Eden begin november 1956, tot vreedzaam vlagvertoon, zoals Balbo's 25 vliegboten, die in 1933 op doorreis naar Amerika in Schellingwoude neerstreken. De „Panthersprung” naar Agadir in 1911 valt eronder en het bezoek van Amerikaanse mariniers aan de Libanon tijdens de crisis in Jordanië, medio 1957.

Wij hebben voor de ene extremitéit ervan een nieuwe naam: „deterrent”, en hier doet zich een eigenaardige wisselwerking voor tussen militair potentieel en psychologisch potentieel. Hoe formidabeler immers deze deterrent, hoe meer men zal aarzelen hem te gebruiken; d.w.z. hoe meer de tegenstander zal kunnen twifelen aan de ernst van ons dreigement. Het is deze „brink of war” waarop wij toelopen onder het uiten van steeds sterkere bedreigingen, terwijl de tegenpartij tracht te bevroeden tot hoever dit alles bluf is. Dat zou betekenen dat onze tegenstander zich tot grote hoogte niets van onze dreigementen hoeft aan te trekken. Het dilemma is groot, immers wat kan men van de „totale oorlog” verwachten? Is de H-bom nog wel een middel tot het bereiken van een politiek doel? Indien men zijn tegenstander met massavernietigingswapens onverwachts op het lijf kon vallen en er dan tevens zeker van zijn, dat daarmee ineens diens vergeldingsmacht kan worden uitgeschakeld, dan zou men inderdaad onmiddellijk moeten klaar staan dit soort aanvallen op zijn tegenstander af te zenden. Is het aan de andere kant niet zeker, dat het vergeldingspotentieel in één klap wordt uitgeschakeld, dan zou zulk een „trigger happiness” de zelfmoord der natie kunnen betekenen.

Wij zouden dus eigenlijk dit onwerkzame middel van de „totale oorlog” moeten kunnen uitschakelen. Tot hoever, met andere woorden, strekt zich het domein van de beperkte oorlog uit; waar ligt de grens waar men het gebied van de totale oorlog betreedt? Hierin ligt o.m. de waarde van het NATO-verdrag, dat immers vaststelt dat een aanval op één der landen, een

aanval betekent op alle en dus ook Amerika. Of van de Eisenhower doctrine voor het Midden Oosten: omdat deze aangeeft waar de casus belli ligt voor een conflict tussen de beide grote machten die over H-wapens beschikken. Zolang immers deze niet direct in hun levensbelangen worden getroffen, kan een conflict wellicht beperkt worden gehouden en afgewikkeld middels andere methoden.

Dit is het waarom het gaat: het zodanig gebruik maken van het militaire middel ter uitvoering van de buitenlandse politiek, dat men binnen de grenzen van de beperkte oorlog blijft. Men moet steeds kunnen voorkomen, dat dit overgaat in een totale oorlog, waar voortdurend de vernieling van de volksgemeenschap op het spel staat. Meer dan ooit is, naar het woord van Clemenceau oorlog een te belangrijke zaak om aan de generaals te worden overgelaten en wij zagen dit in recent verleden gedemonstreerd in het geschil tussen president Truman en generaal Mc Arthur, over een mogelijke uitbreiding van het Koreaans conflict. Totale overwinning, welke tot nog toe kon gelden als doel van de oorlogvoering, kan dat nu niet meer onvoorwaardelijk zijn en daarin lag het dilemma voor Mc Arthur, die stelde „there is no substitute for victory”. Dit legt de nadruk op de combinatie der psychologische, economische en militaire methoden ter uitvoering van het buitenlands beleid. Het militaire middel kan hoogstens nog meewerken: het kan beperkte politieke doelen bereiken of bepaalde condities scheppen waarop de andere middelen kunnen voortbouwen.

Zo achtte premier Mac Millan Englands positie in de Ontwapeningsconferentie versterkt, toen hij door de succesvolle proeven met een waterstofbom, het bezit van deze wapens in het vooruitzicht kon stellen. In het Lagerhuis verklaarde hij: „We shall now be in a very much better bargaining position”. En nog onlangs op de vergadering van de NATO-raad, haalde hij Churchill aan: „We arm to parley”. Het militaire middel vergrootte dus het succes, dat bij gebruik van de psychologische methode mocht worden verwacht.

Het voeren van een beperkte oorlog kan daarom nooit meer geschieden op grond van uitsluitend militaire overwegingen. Voortdurend moet er de samenwerking worden gevonden tussen de verschillende methoden, terwijl de regering de leiding in handen blijft houden met het politieke doel voor ogen. Zij wisselt van methode of zet combinaties in naar het opportuun lijkt. Zij moet daarbij trachten de kansen en risico's aan 's vijands zijde zodanig te beïnvloeden dat deze genegen wordt aan onze wensen tegemoet te komen.

Het hanteren van de militaire macht geschiedt echter niet uitsluitend door de nationale regering. In NATO is een organisatie geschapen, welke voor de deelnemende landen de toegewezen gezamenlijke militaire middelen opereert ten behoeve van het gezamenlijke doel. Dit laatste wordt in het kort geformuleerd als het „veilig stellen van de vrijheid, het gezamenlijk erfgoed en de beschaving” zoals die gevonden wordt bij de aangesloten landen.

Bij de aanvankelijke opzet dezer organisatie lijkt in hoofdzaak te zijn gedacht aan de afweer van een gewapende aanval. Het pareren van aanvallen in het psychologische vlak werd stilzwijgend voorbij gegaan, al zijn wel genoemd het bewerkstelligen van beter begrip voor de principes, waarop de Westerse Maatschappij steunt en het bevorderen van stabiele toestanden. Van de economische politiek der landen werd slechts bepaald, dat men onder-

linge conflicten zou pogen te vermijden, terwijl economische samenwerking zou worden aangemoedigd.

Dit is om twee redenen onbevredigend. Als men er immers van uitgaat, dat de militaire middelen er zijn om een politiek doel te dienen, is het geen economie van krachten de samenwerking op het gebied van de andere middelen — de psychologische en de economische — te veronachtzamen. En dat nog wel met een tegenstander die zeer duidelijk al zijn beschikbare krachten en methoden bundelt en centraal bestuurt. In de tweede plaats beperkt deze tegenstander zich bij zijn aanvallen niet tot het gebied binnen de NATO grenzen; wat daar buiten aan één van de NATO-partners overkomt, slaat terug op zijn kracht binnen de verdragsorganisatie en daar zijn dus alle leden van het verbond bij betrokken.

Gelukkig verneemt men de laatste jaren steeds luider stemmen, die op deze situatie wijzen. Pogingen werden en worden nog steeds gedaan hierin verbetering te brengen, waarbij spoetniks en het dreigend inflatiegevaar geen geringe catalisatoren bleken te zijn. De recente council-vergadering in Parijs was een verdere stap. Men erkende de economische interrelatie tussen de NATO-landen en de Vrije Wereld, en onderstreepte het vitale belang van Afrika. Onderlinge consultatie inzake te volgen politiek zou worden verbeterd. Hoe dit alles in de praktijk zal uitwerken moet uiteraard worden afgewacht.

Ofschoon deze langzame opgang naar verdere politieke samenwerking der NATO-landen valt te begrijpen, de politieke leiding die van deze organisatie uitgaat kan ook om andere redenen nog niet bevredigen. De boventoon is defensief en ook nu — na enkele jaren van krachtige ontwikkeling — is de organisatie eigenlijk alleen nog maar ingesteld op het afweren van een totale, of mogelijk beperkte, oorlog wanneer ons die wordt opgedrongen. Deze defensieve instelling moge juist zijn in die zin, dat het Vrije Westen nooit het initiatief zal nemen tot de militaire aanval, maar met de beide andere methoden hoeft men niet op een zet van de tegenstander te wachten om een actie in te leiden. Zoals Rusland met subversieve activiteit en propaganda een voor zich gunstig klimaat schept, zouden de Westerse mogendheden een voor hen geporteerde stemming kunnen teweegbrengen in gebieden, welke van vitaal belang voor hen zijn. Gelijk gericht optreden heeft meer kracht en verdient dus de voorkeur. Dit betekent, dat de verdragspartners een gezamenlijk regeringsbeleid moeten ontwerpen, waarbij onderlinge overeenstemming moet worden verkregen, niet alleen voor wat betreft de uitvoering, maar natuurlijk in de eerste plaats over de drijfveren, die dit beleid bepalen.

Men moet het in grote trekken met elkaar eens zijn over het gezamenlijk doel, dat uiteindelijk ligt in het bewaren en opbouwen van het economisch potentieel van het Westen en in het handhaven van de door deze landen voorgestane ideologie. Zoals het nu is kan het ene land een actie van een ander dwarsbomen, omdat het politieke doel ervan of de methode ter uitvoering, hem niet aanstaat. Het Franse optreden in Algerië vond weinig steun bij de Amerikaanse regering, terwijl de Frans-Britse methode ter oplossing van het Suezgeschil bepaald de afkeuring van Washington oogstte.

Het is duidelijk de zwakke zijde van het Westen, dat deze integratie van buitenlands beleid nog maar nauwelijks bestaat, terwijl dat bij onze tegen-speler reeds jaar en dag het geval is. Dat wij binnenkort zover zullen zijn lijkt een wensdroom. Wij zullen nog jaren met de huidige organisatie voortgaan en eerst langzaam evolueren. Wij zullen dus voorlopig nog moeten rekenen met

onderlinge concurrentie en met tegenstrijdigheden in het buitenlands beleid.

Allianties hebben de hele geschiedenis door dit element van tegenstrijdigheid in zich gehad. Zo kan in een recent verleden worden gewezen op de triple-alliantie van de tachtiger jaren, waarin Italië en Oostenrijk hun belangentegenstelling over de invloed op de Balkan trachten te vergeten, doch hetgeen ten slotte uitliep op verwijdering en breuk in de oorlogen 1911 en 1914. De afgelopen wereldoorlog was evenmin vrij van wrijfpunten in de hoogste leiding, waar nog slechts twee of drie verschillende belangen gemeenschappen moesten trachten tot een gezamenlijk beleid in de oorlogvoering te komen. Men hoeft slechts te herinneren aan Stalins installatie van een Poolse tegenregering in Lublin, of Churchills verschil van inzicht met Roosevelt over het al dan niet nuttige van een landing in de „soft underbelly“.

Hoezeer wij ook moeten streven naar verdergaande internationale samenwerking, zolang die nog niet is bereikt zal ons land ervoor moeten zorgen niet in de verdrukking te komen. Het is niet de bedoeling de evolutie te remmen door eigen belangen steeds te laten prevaleren over die van het geheel der Westerse landen of van die der Vrije Wereld. Maar als onze belangen niet de aandacht van de bondgenootschappelijke leiding krijgen, die zij nodig hebben, zal Nederland voor eigen zaak moeten opkomen, in het bijzonder daar waar het levensbelangen geldt. Een defensief ingestelde activiteit dus.

Zoiang het hoge doel nog niet is bereikt, zal Nederland realistisch moeten zijn en zorgen op de verschillende niveaus, bij het bepalen van het beleid en daar waar de uitvoering wordt geregeld niet te worden uitgesloten van medezeggenschap. Het zal zaak zijn, de stem die in die gemeenschap voor ons het woord doet, voldoende gewicht te laten hebben om zich te kunnen laten gelden.

Nu vangt de gezamenlijke regeling van verschillende zaken reeds aan voordat een gewapend conflict is uitgebroken. Zo vindt het voorbereiden van het oceaankonvooi-systeem thans plaats, doch het overleg breidt zich uit zodra het systeem in werking treedt en konvooien moeten worden samengesteld, tonnages toegewezen en bestemmingen aangegeven. Over de standaardisatie van het materieel wordt reeds geregeld overlegd en dat economische argumenten daarbij achter de schermen vaak een rol spelen, is een publiek geheim. De staven van een aantal NATO bevelhebbers zijn reeds thans geïntegreerd, terwijl nationale vertegenwoordigers bij hen zijn geaccrediteerd.

In al dit soort activiteiten kunnen Nederlands vertegenwoordigers meewerken de gezamenlijke doelstelling tot zijn recht te laten komen en helpen de onderlinge tegenstellingen te overbruggen. Zij kunnen aan de andere kant er tegen waken, dat aan onze stem geen gehoor zou worden verleend, wanneer onze belangen in de verdrukking dreigen te komen.

Het gaat er dus om, te zorgen in al die bondgenootschappelijke activiteiten, waarmede omtrent Nederlandse levensbelangen wordt beslist voorlopig nog een stem van gewicht te kunnen laten horen. Is de onderlinge afhankelijkheid dier levensbelangen groot, dan kan geen dezer worden verwaarloosd, zonder het ineenstorten van het totale potentieel ten gevolge te hebben. Nader bekeken moet derhalve

- a. welke de Nederlandse levensbelangen zijn, en in welk bondgenootschappelijk verband deze worden beschermd,

- b. hoe de verschillende levensbelangen met elkaar verband houden,
- c. hoe men voldoende gewicht aan de stem verleent, die zonedig voor deze levensbelangen opkomt.

Waaruit bestaan de „Nederlandse levensbelangen“? Men zal zich herinneren dat in het begin van deze voordracht het doel van de buitenlandse politiek werd aangegeven met: „het bewaren en versterken van de positie van het land in de wereld“. Deze positie is in hoofdzaak economisch van aard en men zou de „levensbelangen“ dan ook kunnen aanduiden met het „economisch potentieel van het land“.

Nu beschouwen wij dit alles tegen de achtergrond van de huidige verhouding tussen het Vrije Westen en het Sovjetblok, een verhouding die kan worden gekenschetst met „koude oorlog“. „Economisch potentieel“ is dan misschien wat zwak van uitdrukking, want het omvat niet het psychologische element, dat juist in de huidige verhoudingen der staten zulk een rol speelt. „Oorlogvoerend potentieel“ zou daarom beter weergeven, wat wordt bedoeld, mits men de huidige uitgebreidere betekenis van het woord „oorlog“ indachtig blijft.

Een gedeelte van dit potentieel bevindt zich binnen de territoriale grenzen van ons land. Het zijn de produktiemiddelen, de infrastructuur, die diensten, zowel als de binnenslands verblijvende transportmiddelen, en de binnenslands gewonnen voedingsmiddelen en grondstoffen. Natuurlijk hoort daar ook bij de bevolking en — afzonderlijk genoemd — de geestelijke kwaliteit der mensen, hun moreel enerzijds en hun kunde anderzijds.

Een ander gedeelte van het oorlogspotentieel vormen de voedingsmiddelen, de grondstoffen en de produkten, welke van buiten komen, alsmede de transportmiddelen buiten onze grenzen. Zij bevinden zich, zolang invoer niet heeft plaats gehad, in nabuurlanden, in gebieden overzee of zijn onderweg van of naar ons land. Ook moeten deze landen en gebieden toegankelijk blijven voor ons en moeten wij kunnen rekenen op personen aldaar, die ons bij dit alles diensten leveren.

Het oorlogvoerend potentieel bevindt zich dus

- a. binnen ons eigen territoir,
- b. binnen het territoir van bepaalde staten, die overland zijn te bereiken, danwel die overzee liggen,
- c. onderweg door tussengelegen staten of over de vrije zee, terwijl
- d. op al deze terreinen de besturende menselijke geest onmisbaar is voor het functioneren.

Dit aldus verdeelde potentieel kan direct of indirect door de vijand worden aangetast met militaire, economische of psychologische methoden, welke elk op geëigende wijze moeten worden gepareerd in nationaal doch bij voorkeur in geallieerd verband. Zij zullen achtereenvolgens worden beschouwd.

De afweer tegen 's vijands militaire methode valt voor ons land en de gebieden in Europa, die overland zijn te bereiken, in principe onder één geallieerd regiem: dat van SACEUR. Bij hem moeten wij onze stem dus kunnen laten horen.

Bij gebieden overzee is dit in het algemeen niet het geval en is deze afweer

in handen van de betrokken nationale regeringen. Zweden en Perzië, leveranciers van ijzererts en olie, zijn hiervan voorbeelden. Slechts via diplomatiek verkeer kunnen wij onze eventuele „bezorgdheid“ aan deze staten kenbaar maken, bij voorkeur door gezamenlijke actie der NATO-landen. De NATO-raad is derhalve het lichaam, waarin dit laatste moet worden behandeld.

De beveiliging van de onderweg zijnde goederen valt voor de landweg weer onder het bevel van SACEUR. Voor de zeeweg zijn aparte geallieerde regiems ingesteld, waarin Nederland dus moet zijn vertegenwoordigd. Dit zijn SACLANT en het Channel Committee.

De economische middelen, die de vijand ter beschikking staan dragen het karakter van onderbieding of van het opkopen van beschikbare voorraden. In eigen land zal de regering geen moeite hebben hiertegen maatregelen te nemen. Eenmaal verworven en op transport gestelde goederen zijn eveneens buiten bereik van de economische methode. Het gaat dus om bescherming van grondstofgebieden en markten in het buitenland tegen deze manipulaties. De NATO-raad is weer het lichaam, waar gezamenlijke tegenacties der geallieerden naar voren kunnen worden gebracht.

Maar er is meer dan dat. Vele zaken van militair en economisch belang komen uit bronnen, waar ook bondgenoten uit moeten putten. Onderlinge concurrentie dient zo goed mogelijk te worden voorkomen en een billijke verdeling van wat beschikbaar is moet worden nagestreefd. Dit betreft oorlogsmaterieel, dat centraal wordt gemaakt, grondstoffen die maar beperkt voorhanden zijn, schepen om dit alles te vervoeren en die zijn samengebracht in een „pool“. Daar waar de verdeling plaats vindt zal Nederland moeten zijn vertegenwoordigd, om erop toe te zien, dat een redelijk deel ons niet wordt onthouden.

Op het feit dat in de psychologische oorlogvoering er nog weinig valt te bespeuren van bondgenootschappelijk optreden werd reeds gewezen. Het is ieder voor zich en sommige activiteiten, bijvoorbeeld „Radio Free Europe“ der Amerikanen, worden zelfs door particulieren bedreven. Bij de voorlichting van het eigen volk, dus de bescherming tegen de vijandelijke propaganda en dergelijke, kan dat ook niet anders, want dit moet wel zeer zijn afgestemd op het volkskarakter der betrokken natie. In het psychologisch optreden tegenover de vijand, zowel als zulk optreden in gebieden waaruit NATO-landen hun grondstoffen en voedingsmiddelen betrekken, zou echter coördinatie en bondgenootschappelijke leiding zeer gewenst zijn. Zodra deze comités zijn geïnitieerd zal Nederland zitting moeten hebben in die, welke onze belangen direct of indirect dienen.

Wat is het relatieve gewicht der zojuist geschetste groepen levensbelangen? Hoe houden zij onderling verband met elkaar?

Het zal niet nodig zijn lang stil te staan bij de waarde van al wat zich binnen het territoir van de Nederlandse Staat bevindt. Weinig activiteiten in dat gebied zullen niet op enigerlei wijze zijn ingeschakeld bij het voeren van een oorlog, zelfs als deze nog in zijn koude stadium is. Wordt de krijgsmacht actief ingezet, dan zullen natuurlijk alle overige bronnen van ons potentieel zodanig worden gebruikt, dat de wapens het grootste effect hebben. In koude oorlog ligt het accent anders en dienen landbouw, industrie en handel prioriteit te krijgen als „geldverdienend element“, dus om een gezonde sterke economische positie op te bouwen.

Zonder intensief ruilverkeer met vele landen kan dit potentieel het echter niet stellen. Grondstoffen, produkten en voedingsmiddelen moeten worden ingevoerd ten behoeve van de industrie en van de bevolking; wat in ons land wordt gefabriceerd of gewonnen moet ten dele in het buitenland op de markt worden gebracht.

Van de gehele invoer komt praktisch $\frac{1}{5}$ uit West Duitsland, $\frac{1}{5}$ uit België en $\frac{3}{5}$ uit gebieden die slechts over zee zijn te bereiken. De zeeweg is voor de handel der nabuurstaten van even groot belang als voor Nederland zelf. Het transito-verkeer met hen is zelfs iets uitgebreider dan onze eigen in- en uitvoer. Vermindering of stoppen van het zeetransport via onze havens zal dan ook niet alleen Nederland, doch evenzeer onze burenschaden, hetgeen zich ongetwijfeld zal uiteten in een beknootten van de goederenruil, die wij met hen onderhouden. Een extra terugslag dus op ons potentieel.

De verbindingen met deze nabuurlanden, vallen voor wat de bescherming betreft, onder de territoriale verdediging en voor onze beschouwingen moet men ons land eigenlijk samengetrokken denken met het territorium van onze directe burens. Het zeetransport en zijn bescherming hebben echter een eigen karakter en thans worde nader bezien, in hoeverre het aan ons territorium gebonden potentieel samenhangt met het potentieel dat via de zeeweg wordt aangevoerd.

Enkele statistische gegevens kunnen onze afhankelijkheid van gebieden overzee illustreren. De Nederlandse industrie moet 65% van haar grondstoffen invoeren. Zo kwam het ijzererts voor de Velzer hoogovens in 1956 voor 19% uit Centraal West Europa en voor 81% per schip uit de meest verspreide streken der aarde: Zweden, Algerië, Tunis, Spaans Marokko, Liberië, Sierra Leone, Canada en Brazilië. De meer ingewikkelde landbouwmachines, de kunstmest en het veevoeder kwamen in dat jaar grotendeels uit het buitenland. Hout, de belangrijkste grondstof voor de papierindustrie en voor de bouwnijverheid, werd voornamelijk betrokken uit Zweden, Finland en de Sovjet Unie, d.w.z. het moest worden aangevoerd per schip. Zouden wij in noodgeval de uitvoer van de in eigen land geogoste granen stoppen, dan zou nog 60% van het totale verbruik in deze categorie van overzee moeten worden ingevoerd. Een groot deel van de benodigde aardolie moet worden geïmporteerd en zelfs de in eigen land gedolven steenkool kan de binnenlandse behoefte niet dekken.

De genoemde cijfers ondergaan tijdens een gewapend conflict natuurlijk wel enige verandering, doch hoe het wordt als ons land wordt geïsoleerd kan het jaar 1945 ons leren. In dat jaar bleek de industriële activiteit te zijn teruggegaan tot bijna een kwart van die in 1939 en er werd honger geleden. Dat was voorwaar geen basis om oorlog op te voeren.

Dit alles is geen bijzonderheid voor Nederland alleen. Vrijwel alle Europese landen zijn op soortgelijke manier van de zeeweg afhankelijk en het geldt eigenlijk voor het gehele Vrije Westen. De Vrije Wereld, in zijn geheel bezien, bezit een formidabele industriële capaciteit, voornamelijk in twee centra: Noord Amerika en Centraal West Europa. Verder wordt beschikt over technische kennis, zowel als over vele grondstofbronnen en voedsel-productiegebieden. De onderlinge verbindingsweg voert echter over de oceaan. Willen de volken van het Westen van al hun rijkdommen wederzijds profijt hebben of willen zij hun kracht bundelen, dan moeten zij overzee.

De afhankelijkheid van invoer wordt groter met de groeiende technische ontwikkeling der laatste jaren. Men mechaniseert meer en stelt hoger eisen, niet altijd uit luxe, maar vaak uit noodzaak omdat de concurrent of de vijand zich evenzeer bedient van betere instrumenten, machines of wapens en men kan niet achterblijven. Ter illustratie van deze toename der industriële behoeften kunnen de volgende cijfers dienen, die in figuur 1 grafisch zijn voorgesteld. Als men de indexcijfers voor de wereldproduktie van 1937/38 op 100 stelt, zijn de cijfers in 1956 van tin 110, lood 136, koper 173, zink 180, ijzer 190, staal 210, natuurrubber 209, cement 350, aluminium 710; en voor de energiebronnen: steenkool 138, aardolie 303, elektriciteit 360; en dit bij een bevolkingsaanwas die op dezelfde wijze kan worden uitgedrukt met een indexcijfer voor de wereld van 120 en voor Nederland van 126. Blijkbaar liep de behoefte per hoofd van de bevolking op en mechaniseerde men meer en meer. Het is dan ook niet verwonderlijk de wereldtonnage der scheepvaart te zien oplopen, van index 100 in 1938 tot 160 in 1956 en zo nam de West-Europese invoer toe van 100 tot 146.

Men zou zo kunnen doorgaan, doch reeds nu kan men wel zeggen, dat voor het Vrije Westen de zeeverbindingen een onmisbare schakel in het totale krachtpotentieel van het geheel zijn. Hoeveel te meer wanneer in een gewapend conflict dat potentieel in versneld tempo moet worden gerealiseerd en geconcentreerd in de gevechtszones. De ervaring van beide Wereldoorlogen was dan ook, dat de beschikbare scheepsruimte steeds onvoldoende is geweest om aan alle transportbehoeften te voldoen. Zonder het vrije gebruik van de oceaan is de kracht van de Westerse democratische wereld versniperd.

Werd in het voorgaande de afhankelijkheid in het licht gesteld van het oorlogvoerend potentieel, dat zich binnen ons territorium — en dat van onze directe nabuurstaten — bevindt met hetgeen van overzee wordt betrokken, thans moet nog worden beoordeeld in hoeverre deze zelf weer afhankelijk zijn van de gesteldheid der geestelijke kwaliteit van de mensen. De psychologische beïnvloeding door de vijand raakt de krijgsmacht diep. De goede voorlichting, het bijbrengen van het besef voor welke geestelijke idealen wij op de bres staan, kortom het geestelijk weerbaar maken der militairen en der burgers die ten behoeve van het militaire apparaat werkzaam zijn, gaat de militaire leiding rechtstreeks aan. Doch ook het moreel van hen die niet direct of indirect voor de militairen arbeiden heeft sterke terugslag op het personeel der strijdkrachten. Men denke aan gezins- en familieleden, waarmee dit personeel nauw contact onderhoudt, aan mensen in dienst bij openbare bedrijven en aan het publiek waarmee zij in aanraking komen.

Het handhaven van het moreel zowel in de krijgsmacht, als in de industrie en in wat men wel pleegt aan te duiden met het „thuisfront“, is een der grondslagen voor het leveren van goede prestaties. Wie eenmaal het effect zag van demoralisatie zal hieraan niet kunnen twijfelen; demoralisatie die het gevolg kan zijn van het gevoel „dat wij toch niets kunnen“, van de angst dat elke bom raak zal zijn, van het verlies van discipline die in de nasleep kan liggen van vernieling of van vlucht.

Is het effect van het voorgaande in korte tijd merkbaar, anders is het met

de vijandelijke aanvallen, die wij gewoonlijk samenvatten in het woord „propaganda”. Dit omvat o.a. de voorspiegeling van betere levensomstandigheden onder zijn regiem, het bieden van een ideologie, haast een godsdienst gelijk, het geleidelijk aan ombuigen van de geestelijke instelling van ons volk in een voor hem gunstige richting. Het werkt op langer termijn en valt daardoor ook niet op stel en sprong te immuniseren. De bescherming hiertegen is een proces, dat jaren van opvoeding neemt en eigenlijk nooit ophoudt. Het omvat bijvoorbeeld een rustige objectieve voorlichting, het leiden van jonge mensen bij hun vrije tijdsbesteding en de verschaffing van werk, dat de man voldoening schenkt en waarin hij gevoel voor verantwoordelijkheid ontwikkelt.

Het bovenstaande geldt op overeenkomstige manier voor de mensen in gebieden in het buitenland, waaruit wij grondstoffen betrekken of die onze produkten afnemen. Wat daar met propaganda en andere psychologische middelen kan worden bereikt is duidelijk te zien in het Midden Oosten en in Indonesië, waar een deel van het volk in sterk anti-Westerse richting bleek te zijn beïnvloed.

De door de vijand uitgeoefende psychologische druk beïnvloedt de prestaties en daarmee het oorlogvoerend potentieel dermate, dat de bescherming ertegen niet bij die van territorium en overzeese handel mag worden ten achter gesteld. Deze drie grote groepen levensbelangen ondersteunen elkaar wederkerig en verwaarlozing van één doet het geheel sterk in kwaliteit verminderen. In hun samengaan daarentegen ligt onze kracht.

Werd in het voorgaande gezien welke de Nederlandse levensbelangen waren en in hoeverre deze onderling afhankelijk bleken, ten slotte moet nog worden beschouwd hoe Nederland voldoende gewicht verleent aan zijn stem in het geallieerde overleg. Deze vraag zal thans onder ogen worden gezien.

Als uitgangspunt gelde het bekende gezegde van Theodor Roosevelt: „speak softly but carry a big stick”. In feite zei hij, dat men met woorden alléén er niet komt; er moet iets achter staan om deze woorden kracht te kunnen bijzetten.

Nu moet men dat niet direct opvatten als dreigement tegenover de medegeallieerden, als zouden wij erop los moeten slaan zodra wij onze zin niet krijgen. Maar stel dat de bijdrage die men in de gezamenlijke inspanning levert er een is, die door de andere geallieerden wordt gevoeld als een die meetelt, dan betekent het een verlies wanneer deze geheel of ten dele zou worden teruggenomen uit het gemeenschappelijk oorlogspotentieel. Deze bijdrage hoeft zich niet tot strijdkrachten te beperken; grondstoffen, transportmiddelen, diensten, infrastructuur, fabrieken kunnen er mede voor dienen. Men denke slechts aan onze melk- en kaasuitvoer, de raffinaderijen en hun produkten, de spoorwegen, de vliegvelden, de reparatie-outillage. Het is als in het parlement: hoe meer stemmen een spreker achter zich heeft, des te beter wordt naar hem geluisterd.

Deze eigen inbreng in het geallieerde oorlogspotentieel is, naast de zoëven genoemde omvang, des te gevoeliger naarmate het onderdeel, waarbij het dienst doet, van vitaler belang is voor de grote geallieerden. Zo vormt de Atlantische transportweg een levensader voor de Britten, waarover meer dan 30 miljoen ton goederen per jaar moeten worden aangevoerd willen hun volk en industrie niet verkommeren; voor de Verenigde Staten van Amerika is de

bauxiet uit de Guyana's de voornaamste grondstofbron voor aluminium: voor de Duitsers vormt een bijdrage in de territoriale verdediging en het openhouden van de toevoerweg via de Rijn een levensbelang.

Er zijn er die redeneren, dat als deze objecten zo belangrijk zijn voor de grote mogendheden, deze dan zelf wel voor de bescherming ervan zullen zorg dragen. M.a.w. wij hoeven daar niets aan bij te dragen en profiteren er toch van ten eigen gebruike. In een goed bondgenootschap zou dit moeten kunnen, doch vergeten wordt dat het objectief voor het ene land zelden identiek is met dat van het andere; dat ons en hun doel niet volkomen hetzelfde zijn. Dragen wij niet bij in de bescherming van het gezamenlijk belang, dan heeft de ander het voor het uitmaken en hij zou wel eens niet in de eerste plaats de Nederlandse zaken kunnen beschermen, maar zijn eigen. Als er niets is dan de papieren afspraak heeft men geen enkel middel om de inachtnaam van de nationale belangen kracht bij te zetten. Men verwijt ons dan terecht, dat wie niet meehelpt de last te torsen, geen recht van spreken heeft.

Is het nog nodig de politieke gevolgen te schetsen als wij bijvoorbeeld de territoriale verdediging van Nederland overlieten aan West Duitsland, de verdediging van Suriname en de Antillen aan Amerika, danwel het openhouden van de zeetransportweg aan Engeland? Zouden wij ons niet t.a.v. een vitaal belang geheel overgeven aan deze andere soevereine Staat? Of zouden wij van een bondgenoot niets dan goodwill te verwachten hebben — ook als deze zelf vecht voor eigen leven? De ervaring bij terugkeer in Oost Indië in 1945 moet ons dat toch wel hebben duidelijk gemaakt, toen er over onze belangen werd beslist en wij daar bij gebrek aan eigen middelen niets dan mondelinge protesten tegen konden inbrengen.

De gevoeligheid onzer bijdrage wordt ten slotte, naast omvang en waarde voor de medegeallieerden, mede bepaald door haar kwaliteit: aan schijnbijdragen, prachtig op papier maar in praktisch gebruik van geringe waarde, heeft men niet veel. Kan Jan Publiek nog met reclame effect worden verblind, de ingewijde kan men niet lang om de tuin leiden en dus moet als algemene eis worden gesteld, dat de bijdrage werkelijk inhoud bezit. D.w.z. dat het materieel qua type en aantal gunstig afsteekt tegen wat anderen inbrengen en dat het personeel er naar behoren mee kan omgaan. Dit betekent voor strijdkrachten onder meer, dat het materieel in overeenstemming wordt gehouden met de stand van de oorlogstechniek en dus verbeterd of vervangen naar de eis des tijds; dat er wordt geoefend en dat de leiding bekwaam is en ervaren.

Werd de „big stick“ hiermee onder de loupe genomen, de „soft voice“ moge dit betoog besluiten. Hij die spreekt in het geallieerd overleg zal moeten weten waarover hij het heeft; dat spreekt vanzelf. Hij moet echter in die kring tevens gewaardeerd zijn om kennis en bekwaamheid, ervaring en gezond oordeel, anders wordt hij beleefd aangehoord, maar er wordt niet naar hem geluisterd: hij moet voldoende statuur hebben.

Nu kan men veel studeren en zich bekwamen in het optreden in vergaderingen, zodat men met verstand zijn woordje kan zeggen, er is nog het element ervaring dat uitsluitend in de praktijk kan worden opgedaan. Dit betekent voor wat betreft officieren, die als Nederlands vertegenwoordigers

in de bondgenootschappelijke comité's moeten optreden, dat zij het best kunnen worden gekozen uit hen, die deze praktische ervaring hebben kunnen opdoen. Wil men die keus hebben, dan zal er dus gelegenheid moeten zijn geweest te oefenen met eigen strijdkrachten in eigen organisatie. Doch niet alleen dat. Er moet ook geoeft worden in omvangrijker internationaal verband; anders blijven wij bij onze geallieerden onbekende grootheden. Dit betekent ook, dat men in zulk een verband niet komt aanzetten met een kleine eenheid; men moet ervaring opdoen op hoger niveau, in de hogere commando's en staven. Een enkel escadron, wat tactische luchtmacht of een flottielje mijnnevagers is daarvoor niet genoeg. Dan beschouwt men ons als tweede rangs. Een man van statuur kan slechts zijn ervaring opdoen door dienen bij grotere verbanden en op moderne eenheden. Het laat zich zo duidelijk demonstreren wat hier wordt bedoeld met de ervaring, die wij de laatste jaren opdeden met onze nieuwe schepen en hun voortreffelijke radarapparatuur. Hier kwamen wij in internationaal vlootverband met iets beters, dan de grote mogendheden zelf bezaten en van het moment dat deze zich dat realiseerden, was er belangstelling voor de Nederlanders, wilde men gaarne praten en contact hebben; er werd naar ons geluisterd. En om dit laatste gaat het als wij straks in het geallieerd overleg rond de tafel zitten en er mede over Nederlandse levensbelangen wordt beslist. (*Applaus.*)

PAUZE

De Voorzitter:

Heren, voor het debat hebben zich opgegeven de Kolonel d'Engelbronner, Schout bij Nacht Nuboer en de heer Wierda; eventueel wil ik zelf nog enkele vragen stellen.

Kolonel E. R. d'Engelbronner:

Mijnheer de Voorzitter, ik heb met veel belangstelling geluisterd naar de voordracht van Kolonel Modderman en ik kan zeggen dat ik met vele punten van zijn betoog wel kan instemmen.

Er is één facet waarop ik graag nog nader de aandacht zou willen vestigen. De inleider heeft in het eerste gedeelte van zijn voordracht daar wel even op gedoeld, maar ik vrees — omdat het in het tweede gedeelte niet meer is teruggekomen dat dat punt misschien niet voldoende de aandacht zou krijgen die het in feite verdient. Ik zou daartoe willen aanhaken aan een uitspraak van Clemenceau die de Kolonel Modderman zoëven heeft aangehaald, namelijk dat de oorlog een te ernstige zaak was om aan generaals te worden overgelaten. Wellicht is het U bekend dat Generaal Gruenther een jaar of wat geleden deze uitspraak heeft omgedraaid en gezegd heeft dat de vrede een te belangrijke zaak was om uitsluitend aan burgers over te laten. (Gelach.) Dat klinkt misschien lachwekkend, maar ik geloof dat het een diep ernstige zaak is. Er wordt de laatste jaren gemakkelijk geschermd met termen als „deterrent“ en „retaliation“ en ik geloof dat het heel dikwijls is dat de staatslieden, de civiele staatslieden, die deze termen gebruiken nauwelijks beseffen wat de inhoud van deze woorden in feite wel is. Ik moge daartoe wel even herinneren aan de lezing die wij hier de vorige keer hebben gehad over de „fallout“. Daarbij is mij wel iets heel duidelijk opgevallen.

Er was hier gesproken over de „fallout” met zijn gevaren voor honderdduizenden of misschien wel miljoen mensen. In de pers stonden daarover de volgende dag — omdat wij een uittreksel van die lezing aan het A.N.P. hadden verstrekt korte verslagjes. Tegelijkertijd, en dat was het frappante, werd gepubliceerd — bladen vol — over dat ene meisje dat enigszins radio-actief was geraakt waardoor een kachel werd besmet en pa en moc en de broertjes en zusjes een beetje gevaar liepen. Daarvoor kwamen de Hoofden van Diensten, van Geneeskundige Diensten, en ik weet al niet wat voor autoriteiten in het geweer en de pers maakte zich buitengewoon druk. Het ging hier om één kind en een paar andere mensen. Maar niemand, voor zover ik dat althans heb kunnen vinden, heeft ook maar ooit verband gebracht tussen die zeer ernstige zaak die hier de avond tevoren besproken was en dit hele kleine gevalletje. En mijn conclusie is dan ook dat wij van onze kant — degenen die weten wat deze woorden, (waaronder ik ook de fallout zou willen betrekken) betekenen — steeds erop uit moeten zijn om de staatslieden, dus zij die het in feite uitmaken, duidelijk te maken en hun ervoor te interesseren wat nu werkelijk deze zaken zijn. Zodat zij in ieder geval wanneer zij van deze termen gebruik maken ook weten wat zij zeggen. Ik dank U zeer Mijnheer de Voorzitter.

Schout-bij Nacht tit. J. F. W. Nuboor:

Mijnheer de Voorzitter, mijne heren, het is niet mijn bedoeling hier in debat te treden met de inleider, de Kolonel Modderman, want ik ben het met zijn betoog geheel eens. Ik ben vol bewondering over de wijze waarop hij dit vraagstuk behandeld heeft. Dus wat dat betreft van mijn kant alleen maar hulde. Maar er is een andere reden waarom ik hier ben gaan staan en dat is deze:

Ik heb de laatste jaren van mijn actieve dienst het voorrecht gehad als vertegenwoordiger van de Nederlandse Marine bij de geallieerde organisaties in Londen een rol te vervullen. En daarom dacht ik dat het misschien wel aardig was om aan de hand van enkele persoonlijke ervaringen, dat wat de Kolonel Modderman ons heeft verteld omtrent de eisen die gesteld worden aan die vertegenwoordigingen, toe te lichten. Ik zal U dan zeggen dat toen de NATO in actie kwam — of, zoals mijn Franse collega het noemde, uitbrak — en de Westerse Unie defensie-organisaties begon te doorringen (de Westerse Unie die een gezelliger onderons was van landen die dichterbij elkaar lagen en die elkander van nature al beter begrepen en beter verstonden) toen was het goed merkbaar dat het voor een Amerikaan bijna niet aannemelijk was dat een kleine organisatie goed kan zijn. Het was zo dat — misschien wel begrijpelijk — die Amerikanen die over de hele wereld hulp moesten bieden, missies moesten rondsturen om instructie te geven in het gebruik van wapens die ze moesten leveren aan alle mogelijke landen, dat die de indruk hadden dat, behalve zij (misschien de Engelsen een beetje en de Canadezen die speelden dan zo'n beetje mee, Frankrijk een heel klein beetje) niemand meetelde.

En toen was het toch wel prettig na enige tijd te mogen zien — toen vele commissies van allerlei aard in NATO-verband waren ingesteld — dat wij telkens blijkbaar de mensen beschikbaar hadden om hun bijdrage te leveren aan de oplossing van die vele vraagstukken op het gebied van mijnnevegen, de onderzeedienst of onderzeebootbestrijding, of het vliegen van een vliegkamp-

schip enz. En toen was er op een gegeven ogenblik een Amerikaan die enigszins verbaasd zei: „Your Navy is a small Navy, but it is a good one”. En dat maakte de positie van de vertegenwoordiger van die Marine daar belangrijk beter en sterker. Dat is dus in zover geloof ik een persoonlijke ervaring die, voor mij tenminste, heeft aangetoond dat wat de Kolonel Modderman naar voren bracht, dat die stem, die soft voice, moet worden gehoord in die vergaderingen. Dat daarna geluisterd wordt, dat kan alleen wanneer daar achter staat een organisatie die goed is en die ook *bij* is.

Maar er is nog iets anders. Wij zijn ten slotte nog, al noemen wij dat nu koude oorlog, in tijd van vrede. Er wordt nog niet gevochten en in zoverre is die positie van de vertegenwoordigers van kleine landen gemakkelijker en veiliger. Men is nog niet in een toestand dat men zo vervuld is van de gevaren die het eigen land loopt dat men niet meer kan luisteren naar een ander.

Die toestand ontstaat waarschijnlijk wel wanneer een oorlog eenmaal is uitgebroken. En dan wordt de positie van vertegenwoordigers van kleinere landen zonder twijfel veel en veel moeilijker omdat de groten dan niet zo geneigd zijn om te luisteren naar wat een kleine te zeggen heeft. En daarom is het geloof ik zo belangrijk dat men in vredestijd de positie waarin men in oorlogstijd waarschijnlijk zal geraken voldoende doorziet en tracht zoveel mogelijk veilig te stellen, als het nog kan, althans in de uitgangsstelling.

Hoe het verder verloopt nadat een oorlog is uitgebroken dat kan men moeilijk voorzien. En bij die beschouwingen geloof ik dat het heel nodig is dat zo'n vertegenwoordiger het vraagstuk van zijn krijgsmacht ziet als geheel voor het bondgenootschap en daarin goed onderkent welke problemen zich daarin voordoen, zowel voor de grote bondgenoten — die ten slotte de leiding van het geheel in handen houden — als voor het eigen land. En dan gaat het er vooral om dan te zien welke eigen belangen *niet* parallel lopen met die van de groten in oorlogstijd. Want die kleine belangen die niet parallel lopen, dreigen het meest in de verdrukking te raken. Ik geloof dat dit een punt is dat wel voortdurend de aandacht moet hebben omdat men anders voor onaangename verassingingen komt te staan. Wij hebben de ervaringen gehad in Nederland in 1945 zowel als in Indië. Aan geen van beide kanten was aan geallieerde kant enige bereidheid om offers te brengen, vooral offers aan mensen voor het bijzonder grote belang van die kleine bondgenoot die zelf niets meer had. Wij moeten wel geloof ik trachten te voorkomen dat dezelfde toestand zich in de toekomst zal voordoen. Dat is wat ik nog graag even naar voren had willen brengen.

De heer W. Wierda:

Mijnheer de Voorzitter, mijne heren, ik heb de scherpzinnige analyse van de heer Modderman met grote belangstelling beluisterd. En ik dacht dus dat hij na het behandelen van de militaire integratie — het woord heeft hij als zodanig niet genoemd, meen ik — zou overschakelen naar het logische gevolg daarvan nl. de economische integratie. Maar hij is terecht gekomen op — wat ik even ad absurdum mag noemen misschien, — de nationale autonomie. Naar mijn wijze van zien had hij zich daarna moeten richten op de economische integratie. Want ten slotte leven wij zeer praktisch in de tijd van de Benelux-verdragen die pas zijn getekend, al moeten de volksvertegenwoordigingen ze nog ratificeren. Er is de niet te ontkomen werkelijkheid van de Euromarkt en er is al sinds langere tijd het lossere verband van de OEEC.

Ik geloof dus dat de autonomie die de spreker zeer sterk op de voorgrond heeft gesteld ook kan worden verwezenlijkt in het groter geheel waar wij historisch zeer duidelijk naar toegaan. Want wanneer de spreker meent dat wij ons nationaal kunnen wapenen in de meest uitgebreide zin, economisch, psychologisch en militair, dan wordt deze kans natuurlijk veel groter wanneer wij ons in economisch integrerende zin kunnen wapenen. En het grote doel is dus eigenlijk met als aanloop de Benelux-verdragen: de Euromarkt. Ik geloof dat dit facet van het onderwerp waarover de heer Modderman heeft gesproken niet voorbij mag worden gezien. Ik zou graag vernemen wat hij daarvan denkt.

Generaal M. R. H. Calmeyer:

Ik wilde graag aan de inleider het volgende vragen. Ik krijg de indruk — en velen zullen met mij die indruk krijgen — dat het Westen zich de laatste tijd meer en meer uitsluitend begint in te stellen op wat door de inleider is genoemd de verzengende oorlog, de totale oorlog. Speciaal is dat het geval in de Verenigde Staten en in nog grotere mate in Engeland. Even voor het hier naar toegaan heb ik in de couranten — sommigen uwer zullen het misschien ook gezien hebben — een uittreksel van het nieuwe Engelse White Paper on Defence gelezen en daar blijkt in te staan — en dat ligt helemaal in de lijn die Engeland de laatste tijd al heeft gevolgd — dat men alles zet op de vergelding met nucleaire wapenen. Engeland deelt mee, nu in het bezit te zijn van een groot aantal waterstofbommen en aan de andere kant nog verder te gaan in de richting van inkrimping van wat men dan noemt de conventionele strijdkrachten. Nu is er een heel merkwaardige reactie — althans blijkens de Nieuwe Rotterdamse Courant — in het Engelse volk zelf. Twee grote ochtendbladen met een zeer grote oplage, reageerden hier als volgt op: dan moeten wij onderhandelen. Bij dat willen onderhandelen zit natuurlijk de achtergedachte: dan moeten wij concessies doen. Want dat men zonder het doen van concessies op het ogenblik met onderhandelingen zou kunnen slagen, dat zullen die couranten wel niet denken. Dit bevestigt de indruk, die ik me er meer krijg, dat het Westen, door alles te zetten op de totale oorlogvoering, bezig is het eigen moreel en de eigen weerstandswil te ondermijnen. Ik zie hier een buitengewoon groot gevaar in, omdat de tegenstander deze eenzijdigheid vermijdt. De tegenstander heeft twee mogelijkheden, in de eerste plaats de mogelijkheid van de totale oorlog met de nucleaire middelen en aan de andere kant houdt hij de zgn. conventionele middelen, zijn honderd vijfenzeventig divisies, zijn vloot, kortom zijn hele arsenaal van conventionele wapenen. Men kan er over praten — dat wil ik nu niet doen — of men de tactische atoomwapenen daar al of niet onder moet rekenen, maar, hoe dan ook, Rusland houdt het gehele arsenaal in stand. Rusland heeft dus twee mogelijkheden, terwijl het Westen zijn politiek meer en meer grondt op de nucleaire wapenen. Hierdoor wordt in vreedetijd het moreel van de eigen volkeren en de weerstandswil ondermijnd, doordat de volkeren zeggen: „waarvoor getroosten wij ons nu al die offers, want door de afschrikking komt er geen oorlog en wanneer er wel een oorlog komt, dan worden beide partijen vernietigd, zoals er bij herhaling in de pers staat, en dan geven de offers die wij gebracht hebben voor legers en vloten ons toch niets.“

Komt er een agressie, dan zie ik aan de ene kant het grote gevaar dat men de nucleaire wapenen niet gebruikt, omdat men het geval niet ernstig genoeg

hiervoor vindt en dat men de agressor dus zijn gang laat gaan of, wanneer de agressor aanvankelijk niet gebruik maakt van de nucleaire wapenen en het Westen doet dit noodgedwongen wel, dan krijgt het daarmee de gehele wereldopinie tegen zich. Als voorbeeld van de laatste tijd kan worden gewezen op het optreden van de Fransen in Algiers. Het staat wel vast, dat Sakiet een centrum was vanwaar de opstand in Algiers werd gevoed. Daar praat de wereld niet over, maar Frankrijk heeft de gehele wereldopinie tegen zich gekregen door dit dorp te bombarderen. Hetzelfde zou m.i. in het groot plaatsvinden wanneer de Russen b.v. West-Berlijn binnen rukten of Oostenrijk, of zij lieten Tsjecho-Slovakije iets dergelijks doen en het Westen zou hierop antwoorden met de nucleaire vergeldingswapenen. Zou het Westen daarentegen niet antwoorden, omdat het de nucleaire wapenen niet wilde inzetten en het onvoldoende conventionele strijdkrachten ter beschikking zou hebben om daarmee te reciproceren, dan was de eerste slag aan de tegenpartij. Ik zou hier graag Uw mening over willen horen.

Kapitein ter Zee Modderman:

> Mijnheer de Voorzitter, mijne heren. Ik zou willen beginnen met mijn dank te betuigen voor de heren, die een aanvulling hebben gegeven op wat ik heb gezegd. Vooral mijn collega van de Hogere Krijgsschool heeft hier op geestige wijze gepareerd met een uitlating van generaal Gruenther namelijk dat vrede zo'n belangrijke zaak is, dat men hem niet aan politici kan overlaten. Ik ben het daar volkomen mee eens en wanneer ik daar niet voldoende de nadruk op heb gelegd, dan wil ik gaarne zijn suggestie opvolgen en de tekst van mijn lezing versterken, om dit beter te laten uitkomen. Alleen zou ik graag voor dat woord „vrede” toch iets anders willen zetten. Vrede is iets, dat wij tegenwoordig eigenlijk niet meer kennen en ik zou er „koude oorlog” voor in de plaats willen zetten.

> Naar aanleiding van wat schout-bij-nacht Nuboer heeft opgemerkt over de houding van de Amerikanen, mag ik nog wijzen op een merkwaardig verschijnsel, toen de Russen hun spoetniks rond de wereld schoten. Dit verwekte een geweldige reactie in Amerika, waar men plotseling het gevoel kreeg nu blijkbaar in de „front line” te liggen. En toen Eisenhower naar Parijs ging, leek hij eigenlijk gekomen om steun te zoeken bij zijn medegeallieerden. Dat was een merkwaardige reactie van een volk, dat anders er zo hoog van opgeeft van alles het grootste en het sterkste te bezitten. Het voelde zich nu plotseling vreselijk klein en in de steek gelaten.

De heer Wierda zou ik eraan willen herinneren, dat ik toch wel heb gesproken over hetgeen hij naar voren bracht en wat hij eigenlijk meende, dat ik niet zou hebben behandeld. Ik ben namelijk begonnen met te zeggen dat wij het in de NATO meer gezamenlijk moeten doen en ik heb ook gezegd, dat men het in grote trekken met elkaar eens moet zijn over het gezamenlijke doel, dat ligt in het bewaren en opbouwen van het economisch potentieel van het Westen. Ook heb ik opgemerkt dat het vervelend is, dat het zo langzaam gaat, een langzame opgang naar verdere politieke samenwerking der NATO-landen. Ik vond nog een uitlating van de Britse Minister Eccles, de President of the Board of Trade, die juist de aandacht vestigt op dat economische vlak: „the fight is one of the centrally mobilized resources of the communists versus the piecemeal economies of the West”.

Het eerste gedeelte van mijn lezing ging er juist over, dat wij gauw moeten

zijn die zaak bij elkaar te brengen tot één hecht geheel. Maar ik heb ook gezegd: „dat wij er morgen zullen zijn lijkt mij „wishful thinking“. En zolang wij er nog niet zijn, zolang wij nog niet dit gezamenlijk optreden hebben in groter politiek verband, zolang moeten wij in een positie blijven om als het nodig mocht zijn te kunnen opkomen voor onze eigen belangen. Ik heb erbij gezegd dat dit een defensief ingestelde activiteit is. In feite ben ik het dus in de grond volkomen met de heer Wierda eens, maar daarna ben ik overgegaan tot het belichten van die defensieve activiteit. Was mij toegestaan geweest nóg een uur te spreken, dan zou ik misschien over wat hem zo na aan het hart ligt hebben kunnen uitweiden, maar dat was niet de bedoeling en ik geloof ook niet, dat het juist zou zijn zo'n omvangrijk onderwerp te behandelen in één lezing.

Ten slotte heeft Generaal Calmeyer het gevaar aangeroerd om alles te zetten op de totale oorlog. Het is merkwaardig dat ook die spoetniks in Amerika stemmen hebben doen ontstaan, krachtiger dan ooit tevoren, die erop wezen dat de toerusting tot de totale oorlog niet het alleen zaligmakende kan zijn. Men heeft daar toch ook ingezien, dat wanneer men alleen op de grote zaken zijn aandacht gevestigd hield en de conventionele strijdkrachten verwaarloosde, men wel eens in kleine conflicten het onderspit zou moeten delven. „Nibbling to death“ heet dat in het Engels. En dat is een groot gevaar.

Maar het grootste gevaar zie ik eigenlijk in de psychologische oorlogvoering; in een gevechtvorm die de Russen zo meesterlijk hanteren en die ons eigenlijk helemaal niet ligt. Ik moest eraan denken toen ik de foto's zag van dat dorp Sakiët, waar zo juist over werd gesproken: grote foto's in Amerikaanse kranten van een gebombardeerde Rode Kruistruck, van een beschadigd schoolgebouw, van een gebombardeerd winkeltje of zoiets en daar lagen een aantal lijken. Er onder stond dat het vrouwen en kinderen waren, die de dood vonden. Het andere aspect mankeerde, het aspect dat de Fransen getreiterd zijn tot het laatste moment en eindelijk nijdig die klap gaven. Dat is een volkomen verkeerd spelen aan de Amerikaanse kant. Zij begrijpen niet, dat wat zij daar publiceerden terugslaat op de Fransen en op ons allemaal. En dan ben ik met de heer Wierda eens dat het hoog en hoog tijd wordt, dat wij gaan samenwerken. Dan kan er ook een gecoördineerde lijn op het gebied van de psychologische oorlogvoering komen, zo goed als op het economisch terrein, terwijl het militaire middel, zoals ik heb gezegd, hoogstens nog kan medewerken.

Ik hoop daarmee de vragen naar genoegen te hebben beantwoord.

De Voorzitter:

Kolonel, het warme applaus heeft U reeds doen zien, hoezeer Uw voordracht werd gewaardeerd. Ik ben bijzonder blij, dat, bij het opmaken van het werkprogramma van deze winter, wij ook dit onderwerp, de politiek en de strijdkrachten, op het programma hebben geplaatst en dat wij U bereid hebben gevonden om, op de rustige en zeer duidelijke manier, waarop U dit vanavond gedaan heeft, dit onderwerp voor ons te behandelen. Het onderwerp heeft zeer vele facetten en is, zoals U ook zelf heeft gezegd, uiteraard nog niet ten volle uitgeput en kan in één avond ook niet uitgeput worden. Ik geloof, dat dit een van de onderwerpen is, die in de tegenwoordige tijd staatslieden en

volkeren het meeste bezig houden en wel door de enorme technische ontwikkeling van de wapens. Vroeger heeft men er steeds naar gestreefd om de strijdkrachten te krijgen die nodig waren voor het voeren van de politiek die men voeren wilde. Op het oogenblik heb ik eigenlijk het gevoel, dat de techniek de mens over het hoofd is gegroeid, in zover men op het oogenblik zodanige strijdkrachten heeft, dat men nu het omgekeerde moet gaan doen en zich afvragen: „welke politiek kunnen wij voeren in een tijds-gewricht, waarin wij over dergelijke wederzijdse vernietigingsmiddelen beschikken?“ Welke mogelijkheden heeft de politiek nog in een dergelijk tijdperk? De politiek moet zich nu gaan aanpassen aan de strijdmiddelen, die in enkele jaren, van het einde van de tweede wereldoorlog tot heden, een dergelijke enorme ontwikkeling hebben genomen dat ze de politici over het hoofd zijn gegroeid. In dat opzicht ben ik het ook volkomen eens met wat de Kolonel d'Engelbronner gezegd heeft, dat het de vraag is of alle politici zich in dat opzicht de draagkracht van hun woorden wel bewust zijn. Ik zou dit met een kleine anecdote willen illustreren, uiteraard zonder een naam te noemen. Enige tijd geleden merkte een niet onbelangrijk staatsman, waarmee ik toevallig in een gesprek was, over tactische atoomwapenen op: „ik heb zo de indruk dat die wel een huizenblok opblazen kunnen“. Daar bleek wel uit, dat deze spreker, die, zoals ik zei, een belangrijke internationale politieke positie innam, eigenlijk geen flauw idee had van de uitwerking van tactische atoomwapenen, terwijl hij al die uitdrukkingen, die de Kolonel d'Engelbronner genoemd heeft, toch in de mond had.

Wij moeten daarom hopen, dat het aan de ene kant niet alleen de militairen zijn, die de politiek bepalen (zoals vroeger in Duitsland wel het geval was) en aan de andere kant niet alleen de politici, maar dat dit geschiedt in een nauwe samenwerking tussen die twee, zodat beide zich van hun verantwoordelijkheid bewust zijn. Ik hoop en twijfel er ook niet aan of deze avond zal hiertoe een steentje hebben bijgedragen en ik dank de Inleider hier nogmaals voor. (*Applaus.*)

De voordracht van Commodore Ir. C. W. A. OYENS over:

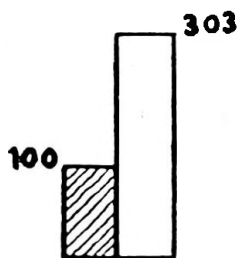
*„De technische gecompliceerdheid van moderne gevechtsvliegtuigen
en de consequenties daarvan voor kleinere naties”*

zal op 2 Mei a.s. te 's Gravenhage worden gehouden.

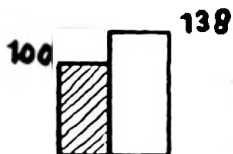
STELLINGEN

1. Indien de krijgsmacht moet worden ingezet zal dit, meer dan tot nog toe het geval was, moeten geschieden in samenwerking met en afgewisseld door economische en psychologische methoden ter uitvoering van het buitenlands beleid.
2. In de NATO is een verdergaande samenwerking noodzakelijk om gecoördineerd optreden mogelijk te maken, niet alleen met militaire middelen, doch evenzeer met economische maatregelen en psychologische methoden. Een meer offensieve instelling, voor wat betreft de economische en psychologische methoden, dient ter verwerkelijking van de verdragsdoeleinden te worden aangenomen. De onderlinge verdeeldheid en tegenstrijdigheid, speciaal op economisch terrein, moet plaats maken voor een wederzijds steun verlenen en het voeren van een meer gecoördineerde politiek. Aan een starre geografische begrenzing van dit gecoördineerd optreden kan niet worden vastgehouden.
3. Zolang en voor zover dit streven naar verdergaande politieke samenwerking niet is verwezenlijkt zal Nederland in het intergeallieerde overleg crop moeten toezien, dat zijn levensbelangen niet worden verwaarloosd. Deze levensbelangen kunnen in grote lijnen als volgt worden gegroepeerd:
 - a. de instandhouding van het oorlogvoerend potentieel, dat zich op eigen grondgebied bevindt;
 - b. het beschikbaar blijven van de voor de realisering van dit potentieel benodigde grondstoffen, diensten etc., die zich in het buitenland bevinden;
 - c. het instandhouden van de veelal overzee voerende verbindingen met deze landen;
 - d. het vrijwaren van personen, die direct of zijdelings zijn betrokken bij de realisering van het Nederlands oorlogvoerend potentieel, tegen psychologische beïnvloeding in een voor die realisering ongunstige richting.
4. Op de intergeallieerde overlegniveau's steunt de stem, die voor onze levensbelangen opkomt, op de aard onzer bijdrage in de gezamenlijke geallieerde inspanning, zowel als op de statuur van onze vertegenwoordiger.

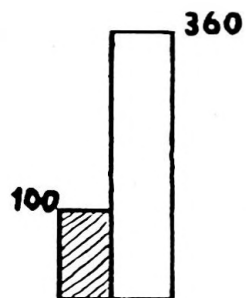
Voor wat de krijgsmacht betreft wordt de aard dezer bijdrage bepaald door omvang en kwaliteit der strijdkrachten, alsmede door de grotte van het geallieerde belang, dat door deze bijdrage wordt gediend; de statuur van de vertegenwoordiger door diens persoonlijkheid, waaraan niet vreemd mag zijn ervaring, opgedaan in grotere krijgsmachtverbanden en in hogere intergeallieerde samenwerking.

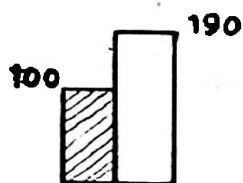
AARDOLIE

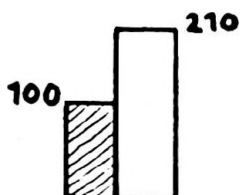
STEENKOOI

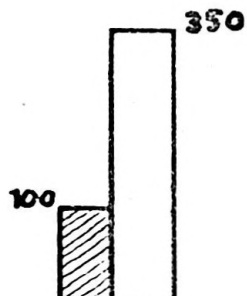
ELECTRICITEIT

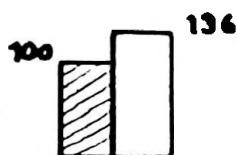
IJZER

STAAL

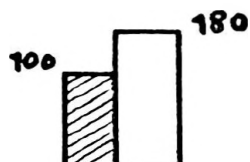
CEMENT

LOOD

KOPER

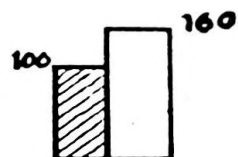
ZINK

**BEVOLKING
NEDERLAND**

WERELD

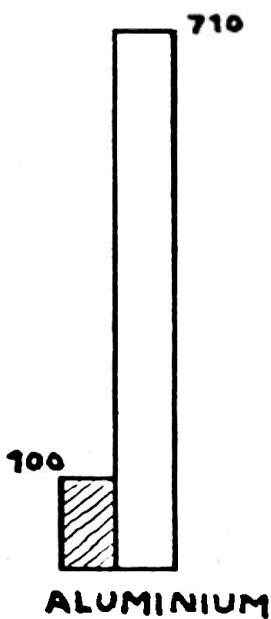
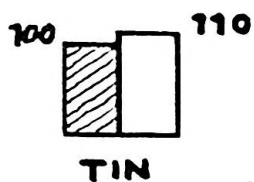
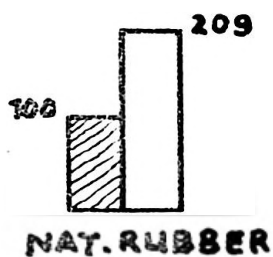

**SCHIEPVAART
TONNAGE**

TOENAME WERELDPRODUCTIE

1937-1938 tot 1956

in indexcijfers 1937-1938 = 100

LEGENDA

MEDEDELINGEN VAN HUISHOUDELIJKE AARD

VERSLAG VAN DE TOESTAND VAN DE VERENIGING VAN 1 OKTOBER 1956
TOT 30 SEPTEMBER 1957

<i>Ontvangsten:</i>		<i>Uitgaven:</i>	
Saldo giro 1 oktober 1956	f 7.566,43	Saldo	f 1.536,98
Contributies	- 23.195,69	Honoraria	- 8.713,43
Advertenties	- 4.510,—	Drukker	- 21.884,34
Diversen	- 429,59	Overige onkosten	- 6.349,65
Nog te betalen op 30 sept. '57	- 3.604,95	Saldo giro 30 sept. '57	- 822,26
Totaal	f 39.306,66	Totaal	f 39.306,66

Ondergetekenden, leden van de ingevolge art. 26 van het Reglement van de Vereniging ter beoefening van de Krijgswetenschap door de Voorzitter benoemde Commissie verklaren hierbij de rekening van de Secretaris-penningmeester met de daarbij behorende stukken en bescheiden van verantwoording te hebben onderzocht en in orde bevonden. Derhalve moege worden voorgesteld dat het Hoofdbestuur aan de Secretaris-penningmeester dank uitspreekt voor het vele en uitstekende werk voor de Vereniging verricht.

w.get. H. J. VAN VEEN, Lt. Kolonel v. d. Gen. Staf.

Ir. M. J. POLAK, Lt. Kol. v. d. Verb.D. b.d.

P. G. G. FREDERIKS, Majoor der Mil. Adm.

NIEUWE LEDEN

Nederland

Amsterdam: F. B. Cramer Bornemann, res. 2e Lt.

Bilthoven: J. G. Meier, Majoor K. Lu.

Enschede: C. van Bijsterveld, 1e Lt. K. Lu.

Den Helder: J. Hoogenboezem, Lt. ter Zee der 1e kl.

Huis ter Heide: A. M. Groenewegen, res. Lt. der Inf.

Schoonhoven: W. A. Zaagman, 1e Lt.; G. Tijdeman, res. 1e Lt.

Buitenland

Bas-Samois (Fr.): W. A. van der Palm, Lt. Kol. Inf.

De contributie voor het werkjaar 1957—1958 (1 okt. 1957—30 sept. 1958) is vastgesteld op f 10,—. De leden, die *zulks nog niet gedaan hebben*, wordt dringend verzocht hun contributie wel te willen storten op postrekening 8828 van de Vereniging ter beoefening van de Krijgswetenschap. Den Haag.

Het Bestuur van de Vereniging ter beoefening van de Krijgswetenschap is thans als volgt samengesteld: *M. R. H. Calmeyer*, Lt.-Gen. G.S. b.d., Lid v. d. 2e Kamer der Staten-Generaal, Voorzitter; *I. H. Conzy*, Lt.-Generaal der Art., Onder-Voorzitter; *E. R. d'Engelbrunner*, Kolonel G.S., Redacteur Orgaan en W.J.; *A. L. van den Berge*, Brigade-Generaal G.S.; *H. C. Gautier*, Kolonel-vlieger; *E. J. C. van Hooitegem*, Kolonel G.S.; *Mr. F. R. Mijliffe*, Directeur-Generaal voor Openbare Orde en Veiligheid; *J. M. van Olm*, Schout-bij-nacht-vlieger; *A. H. J. van der Schatte Oltner*, Commandeur; *J. J. de Wolf*, Brigade-Generaal Genie b.d.; *H. P. Zielstra*, Generaal-Majoor-Vlieger; *J. P. Boots*, Res. Kolonel b.d., Secretaris-Penningmeester, van Alkemadelaan 215, 's-Gravenhage, telefoon 774621.

Geeft bij adresverandering kennis aan de Secretaris-Penningmeester,
en vergeet vooral niet ons een nieuw lid op te geven
van Alkemadelaan 215, 's-Gravenhage

Niettegenstaande de hogere parti-kosten (100 %) en de wederom gestegen papier- en drukkersprijzen ligt het niet in het voornemen van het Bestuur de contributie te verhogen. Maar dan moeten onze leden allen medewerken nieuwe leden te werven. Ieder beroeps- en reserve-officier dient lid te zijn van de Vereniging ter beoefening van de Krijgswetenschap.

VLIEGTUIGEN

FOKKER S. 12 „INSTRUCTOR“

Tweepersoons lesvliegtuig voor begin-opleiding

FOKKER S. 11 „INSTRUCTOR“

Neuswieluitvoering van de S. 11

FOKKER S. 13 „UNIVERSAL-TRAINER“

Tweemotorig opleidingsvliegtuig voor bemanningen

FOKKER S. 14 „MACH-TRAINER“

Tweepersoons overgangsstraaltrainer

FOKKER F. 27 „FRIENDSHIP“

32-40 passagiers schroefturbine-verkeersvliegtuig

HAWKER „HUNTER“

In licentie gebouwde straaljager

Revisie en reparatie van Gloster "Meteors",

Republic F. 84 "Thunderjets"

DE FOKKERFABRIEKEN WERKEN IN BELANGRIJKE MATE
MEDE AAN DE VERSTERKING VAN DE
WEST-EUROPESE DEFENSIE